

Boeren met Toekomst in de prachtige Bovenkerkerpolder

Toekomstvisie van boeren in de
Bovenkerkerpolder om duurzaam
door te kunnen

De Boer aan het Roer

 waterschap
amstel gooi en vecht

 WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Inhoudsopgave

1. Inleiding en achtergrond	4
1.1 De Boer aan het Roer	4
1.2 Samen sterk	5
2. Toekomstbeeld	7
2.1 De prachtige Bovenkerkerpolder	7
2.2 Boeren in de Bovenkerkerpolder zijn al tamelijk extensief	8
2.3 De boeren willen verder	9
2.4 Extensief blijven en grond in de polder houden	9
2.5 Weidevogelboulevard versterken	10
2.6 Afkalving oevers stoppen, bufferstroken creëren en natuurgrond winnen.	11
2.7 Verbetering waterkwaliteit en ecologie sloten en slootranden	12
2.8 Klimaat	12
2.9 Energie produceren	14
2.10 Stikstof reduceren op polderniveau en in de stal	14
2.11 Ruimte voor nevenactiviteiten	15
2.12 Een duurzaam bedrijfsinkomen	15
2.13 Samen werkt beter	17
3. De schop in de grond: van plan tot uitvoering	18
3.1 Wat nodig is voor uitvoering	18
3.2 Partijen nodig voor uitvoering	19
3.3 Hoe verder in uitvoering	19
3.4 Routing vervolg	21
Bijlage 1: Cijfermatige onderbouwing landbouwperspectief Bovenkerkerpolder	22
Colofon	23

1. Inleiding en achtergrond

De toekomst van de veehouderij in Nederland is onzeker geworden, nu er aan alle kanten dringende vragen rijzen over o.a. stikstof, klimaat, water, biodiversiteit en bodemdaling. Die onzekerheid raakt ook de veehouders in de Bovenkerkerpolder. Maar in plaats van af te wachten of in de weerstand te schieten, bogen ze zich samen met andere partijen in het gebied, zoals het waterschap Amstel Gooi en Vecht (AGV), de provincie, het Agrarisch collectief Noord-Holland Zuid (NHZ) over de vraag: 'Hoe kunnen we toekomstgericht blijven boeren in de Bovenkerkerpolder, en tegelijk aan al die maatschappelijke vragen voldoen?' De Stichting Beschermers Amstelland heeft de discussie gevolgd.

In dit document presenteren de boeren (samen met de bovengenoemde actieve partijen) hun plan voor de afzienbare toekomst richting 2030, maar met een schuin oog naar 2050. Het is te vinden in hoofdstuk 2. Om dat plan te realiseren is hulp en actie nodig van allerlei partijen. Dat wordt beschreven in hoofdstuk 3. Voor we daar terecht komen schetsen we echter eerst de context waarin het plan ontstond (dit hoofdstuk).

Dit stuk is het gezamenlijke werk van zo'n tien agrarisch ondernemers en een aantal partijen in en om het gebied die betrokken zijn bij de toekomst van de Bovenkerkerpolder. Tenslotte zijn medewerkers van Wageningen University & Research nauw betrokken bij de vormgeving en het schrijven van het plan. Hoe het plan in de praktijk tot uitvoering moet gebracht worden is uitgewerkt door ORG-ID. Het plan is primair van de boeren zelf, maar wordt op persoonlijke titel van harte gedragen door de meeste overige deelnemers en aanbevolen bij hun eigen organisatie. Waar in de tekst het woord 'wij' of 'ons' wordt gebruikt, wordt in de regel bedoeld op de betrokken veehouders in dit plan.

1.1 De Boer aan het Roer

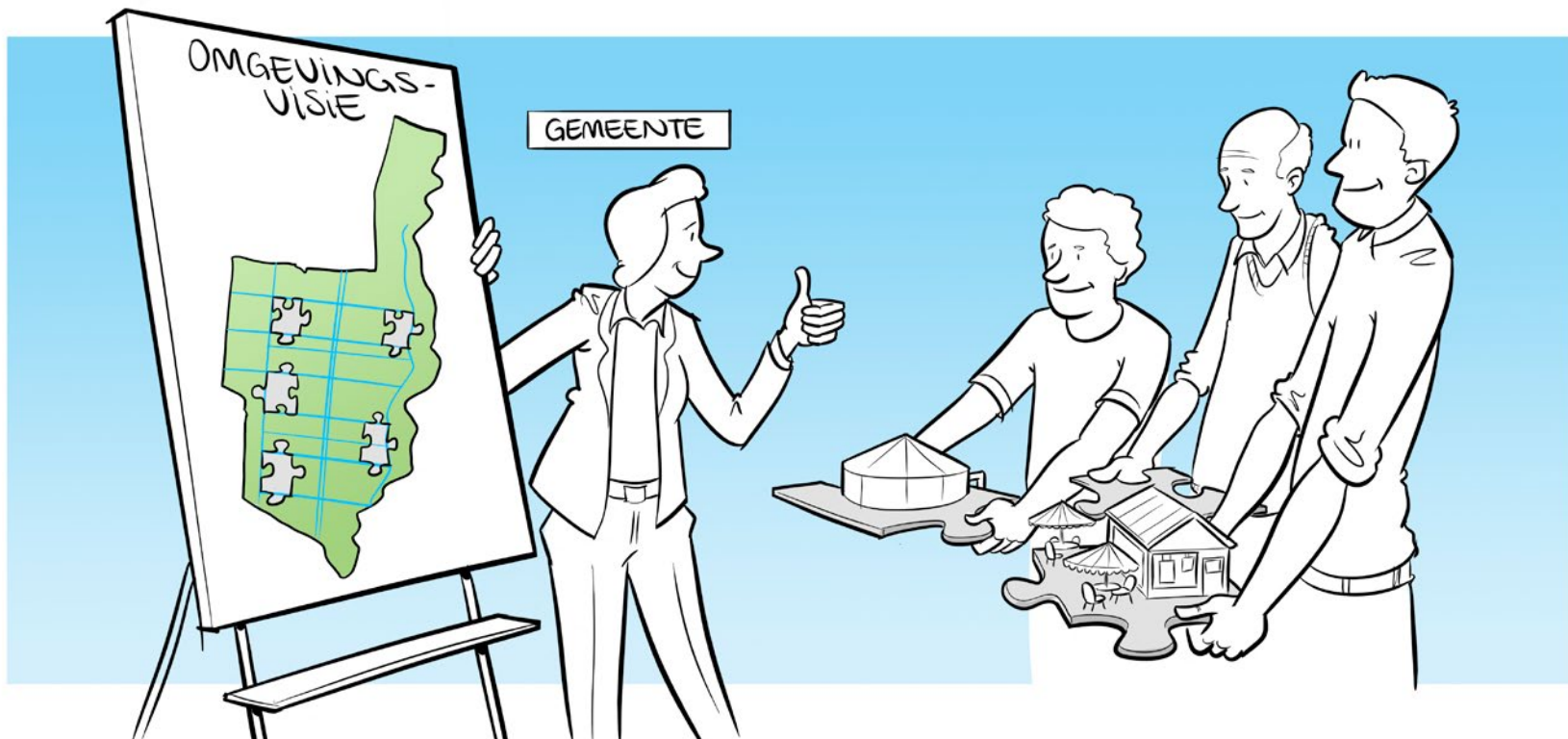
Hoe kan een duurzame toekomst voor onze bedrijven in de Bovenkerkerpolder eruitzien als we rekening houden met zoveel mogelijk van de uitdagingen die op ons afkomen in de komende tien à twintig jaar? In het project De Boer aan het Roer hebben wij boeren, samen met gebiedspartners, plannen en ideeën voor de toekomst in ontwerpessies uitgewerkt. Met elkaar hebben we geschetst hoe we de toekomst (2030 en verder) in de polder voor ons zien. Met ruimte voor ondernemerschap, innovatieve ideeën en nieuwe vormen van samenwerken.

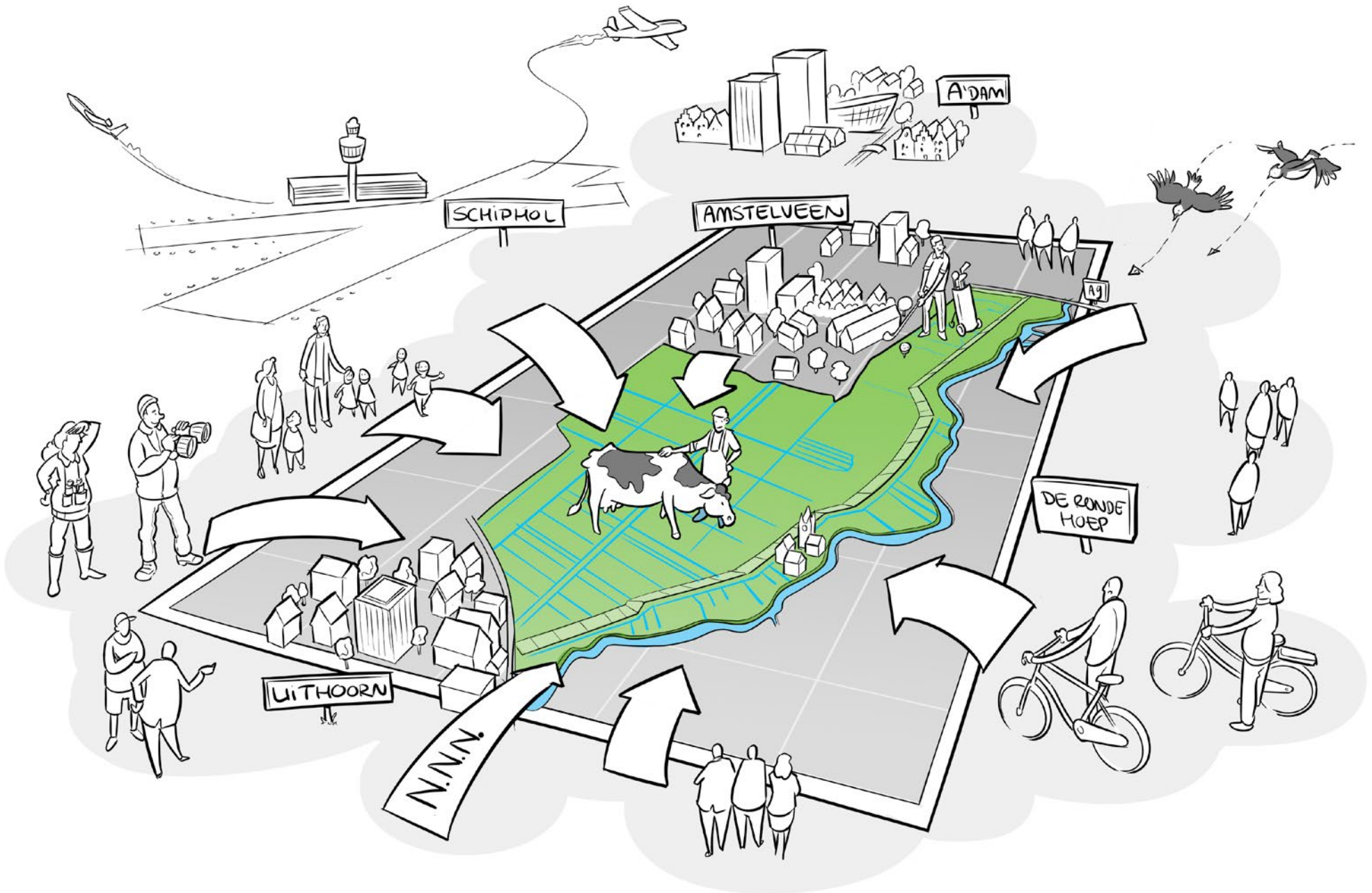
Zoals de naam van het project al aangeeft, willen we als boeren aanzet zijn en blijven. Samen met anderen. Want met alles wat er speelt op het gebied van klimaat, waterkwaliteit en -systeem, bodemdaling, stikstof en natuur (biodiversiteit), energie en infrastructuur, zijn gebiedspartners als het waterschap, het Agrarisch collectief NHZ, de gemeente Amstelveen, de provincie Noord-Holland, natuurorganisaties of omwonenden nodig om het verschil te kunnen maken.

1.2 Samen sterk

Het project De Boer aan het Roer is onderdeel van het landelijk Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP VP), een initiatief van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

Het IBP VP ondersteunt gebieden met de organisatie, communicatie en financiën van pilots. De Boer aan het Roer is een leerpilot in de regio Hollands-Utrechtse Veenweiden (www.deboeraanhetroer-opveen.nl). Het project werkt samen met het programma Klimaatslim Boeren op Veen. Doel van Klimaatslim Boeren is in 3-5 polders op totaal 800 ha bodemdaling-remmende maatregelen te treffen, en daarmee een bijdrage te leveren aan beperking van uitstoot van broeikasgassen.

2. Toekomstbeeld

2.1 De prachtige Bovenkerkerpolder

De Bovenkerkerpolder is gelegen in het zuiden van de provincie Noord-Holland. Deze polder ligt tussen Amstelveen in het noorden en Uithoorn in het zuiden en is onderdeel van de Amstelscheg, een groene dooradering in de Metropoolregio Amsterdam. Daarmee is dit agrarisch gebied ook goed en snel bereikbaar voor mensen uit de stad. Maar een stadspark is het niet. We vinden er nog het typische agrarisch cultuurlandschap met een rijke historie. De polder is een droogmakerij, in de 18e eeuw ontstaan na drooglegging van een door verving ontstane plas. Langs de Amstel ligt nog een strook niet afgegraven veen, het zogenaamde Bovenland.

De Bovenkerkerpolder is een groene oase onder de rook van verstedelijking en de luchthaven Schiphol. Fietsend of wandelend over de Middenweg word je vanaf het vroege voorjaar vergezeld door een grote variatie aan vogels, vlinders en bloeiende planten. Niet voor niets staat de Middenweg dan ook bekend als de Weidevogelboulevard. De polder is één van de belangrijkste Noord-Hollandse weidevogelgebieden. Dat is mede te danken aan de melk- en vleesveehouders in de Bovenkerkerpolder, die actief zijn op ruim 700 hectare. Al jaren hechten ze grote waarde aan het bijzondere polderlandschap en is het weidevogelbeheer daarvan verweven met hun bedrijfsvoering. Door het agrarische gebruik blijft het een prachtig open landschap.

Het behoud van dit landschap is echter niet meer vanzelfsprekend, net als de voortzetting van hun boerenbedrijven. De noodzaak om nationaal snel de hoeveelheid stikstofverbindingen in de lucht te verminderen houdt het land al maanden bezig, en maakt veel veehouders erg bezorgd over de toekomst van hun werk en manier

van leven. Daar komt nu ook het volledig wegvallen van de derogatie per 2026 bij. Daarnaast zal tegengaan van klimaatverandering ook van de landbouw ingrijpende aanpassingen vergen, en zal er op veel plekken in Nederland nog hard gewerkt moeten worden om aan de Europese eisen voor waterkwaliteit te voldoen. Het zal moeilijk worden om het cultuurlandschap in goede staat en open te houden als een stapeling van maatregelen de boeren te veel beperkt in hun mogelijkheden een gezond bedrijf te voeren.

Ook in de Bovenkerkerpolder voelen wij boeren die onzekerheid over de toekomst. Daar komt nog bij dat de polder onder de rook van Amsterdam en Schiphol ligt en dat de stedelijke druk op het gebied groot is. We gaan echter niet bij de pakken neer zitten. We stelden ons – samen met andere partijen in het gebied, zoals het waterschap, de provincie, het Agrarisch collectief NHZ en Stichting Beschermers Amstelland – de vraag: hoe kunnen we toekomstgericht blijven boeren in Bovenkerkerpolder, en tegelijkertijd aan de maatschappelijke vragen voldoen?

Hieronder staat ons plan voor de afzienbare toekomst richting 2030, maar met een schuin oog naar 2050.

Kern van het toekomstbeeld is dat de veehouders in de Bovenkerkerpolder deze prachtige groene oase in een grootstedelijke omgeving willen behouden en versterken met daarin een centrale rol voor de agrarische ondernemers. Tegelijkertijd willen ze inspelen op de urgente vraagstukken die nu en in de toekomst gaan spelen. Ze zien dit als een gezamenlijk belang en willen als polder samenwerken aan deze vraagstukken, mogelijk in coöperatief verband.

2.2 Boeren in de Bovenkerkerpolder zijn al tamelijk extensief

Lage veebezetting

In de Bovenkerkerpolder zijn nog 14 veehouderijen actief, met ruim 700 melkkoeien en 420 stuks jongvee (zie bijlage 1). Daarnaast komen er nog een paar akkerbouw- en tuinbouwbedrijven voor. In totaal is er ca. 693 ha landbouwgrond in de Bovenkerkerpolder in gebruik. 553 ha is in gebruik door bedrijven uit Bovenkerkerpolder zelf, 140 ha grond is in gebruik door een bedrijf van buiten de polder. Buiten de polder hebben de 14 veehouderijen nog ca. 35 ha grond in gebruik. Het overgrote deel van de landbouwgrond is als blijvend grasland in gebruik. In de westelijke delen van de polder, waar het overgaat naar kleigrond, wordt meer akkerbouw en maisteelt bedreven.

De 14 veehouders in de Bovenkerkerpolder zijn al tamelijk extensief: de gemiddelde veebezetting ligt op 1,3 melkkoe per ha. Inclusief jongvee en vleesvee kom je uit op 1,7 grootvee-eenheden per hectare (GVE/ha). Dit ligt ver beneden het landelijk gemiddelde (2,3 GVE/ha). Afgelopen 2 decennia is de omvang van de melkveestapel afgenomen (van 822 koeien in 2000 naar 709 melkkoeien in 2021) en is de veebezetting licht gedaald. De verwachting is dat van de veertien veehouders in het gebied er ongeveer zeven min of meer zeker een bedrijfsopvolger hebben en op de langere termijn door blijven boeren. De overige veehouders zullen op termijn stoppen. Geen van die bedrijven verwacht echter binnen nu en vijf jaar te stoppen, enkele oudere boeren gaan door zolang dat kan.

Weidevogelbeheer

De boeren combineren de veehouderij met brede deelname aan (agrarisch) natuurbeheer, met name op het gebied van weidevogels, uitgestelde maaidata en sloot- en oeverkantenbeheer. De polder is mede daardoor een belangrijk onderdeel van het weidevogelkerngebied aan de noordkant van Het Groene Hart. Veel weidevogels, zoals de grutto, scholekster, tureluur en Kievit broeden in de polder.

En met succes. De boeren doen aan agrarisch natuurbeheer uit liefde, en voor het behoud van hun cultuurlandschap – de beheersvergoedingen die ze ontvangen zijn niet kostendekkend. Naast weidevogelbeheer doen veel bedrijven ook aan andere nevenactiviteiten, zoals loonwerk, educatie, zorg, recreatie en horeca.

Bodemdaling

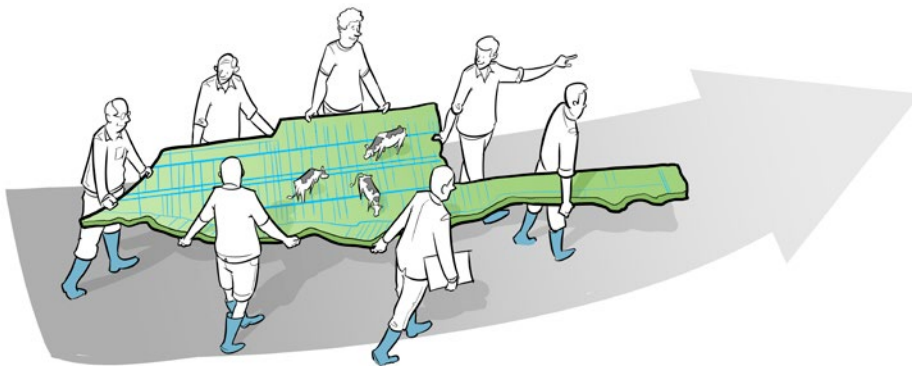
Om bodemdaling en klimaatverandering tegen te gaan is het nodig om de veenweiden in Nederland veel natter te houden dan nu op veel plekken gebruikelijk is. De Bovenkerkerpolder kent een hoger gelegen

deel (het Bovenland langs de Amstel), en een lager deel waar in het verleden veen is afgegraven voor de stad. Zowel in het Bovenland, als in een deel van het lager gelegen gebied daalt de bodem. Op die laatste plek wordt ook al jaren door enkele boeren met hogere peilen in het voorjaar gewerkt voor de weidevogels.

2.3 De boeren willen verder

Wij veehouders in de Bovenkerkerpolder zien toekomst in de polder en willen van harte doorgaan met een duurzaam beheer van het landschap met rendabele bedrijven. We laten al heel lang zien dat we extensief kunnen boeren in een stedelijke omgeving en een belangrijke populatie weidevogels in stand kunnen houden. Maar er komen nieuwe uitdagingen op ons af, waaronder stikstof, het verdwijnen van de derogatie, bufferstroken langs slootkanten en een veranderend klimaat. Wij denken dat we met een extensief gebruik van de grond, een slimmer gebruik en verdeling van die grond en activiteiten die inspelen op de behoeften in onze stedelijke omgeving die uitdagingen het hoofd kunnen bieden en de toekomst voor onze bedrijven kunnen combineren met instandhouding en versterking van de aanwezige weidevogelpopulatie. In dit plan schetsen we daarvoor de belangrijkste onderdelen (in paragraaf 2.4 t/m 2.13). Bij al deze onderdelen staat voorop dat er handelingsperspectieven voor de bedrijven moeten zijn om de slag naar duurzaamheid te bekostigen.

¹ Momenteel is ca. 60% van het areaal in structureel gebruik (eigendom, erf- en reguliere pacht) en de resterende 40% via kortlopende contracten of afspraken.

Voor de realisatie hebben we wel de hulp van veel partijen nodig, waaronder onze collega's die op termijn gaan stoppen met hun bedrijf. Hoe we van plan naar uitvoering kunnen gaan wordt beschreven in hoofdstuk 3.

2.4 Extensief blijven en grond in de polder houden

Grond structureel in gebruik houden bij de veehouders

Van de veertien veehouders in het gebied zullen er zoals gezegd waarschijnlijk zeven op de langere termijn door blijven boeren. Om tegelijk rendabel te blijven produceren én het gebied te kunnen onderhouden zoals nu, is het van vitaal belang dat de grond in de polder voor de langere termijn beschikbaar blijft voor de boeren¹. De agrarische functie van de gronden moet behouden blijven. Daarnaast is het belangrijk dat de grond van de stoppers zoveel mogelijk bij de blijvers in de polder en collega-boeren buiten de polder terecht komt en dat de gronden die al decennia in handen zijn van projectontwikkelaars (aan de westkant van de polder) structureel beschikbaar blijven voor de veehouders.

Extensief blijven

Veehouderij is een belangrijke drager van de Bovenkerkerpolder, zowel economisch als landschappelijk. De huidige extensieve bedrijfsvoering van de veehouders past daar goed bij. Wij willen daarom, naast het behouden van de grond, geen verdere afname van de veestapel in Bovenkerkerpolder. Er moeten immers rendabele bedrijven overblijven in de toekomst. De koeien van de stoppers en de bijbehorende fosfaatrechten willen de blijvers onder ons in principe overnemen. De vrijkomende 'stikstofrechten' kunnen we mogelijk in de polder houden. We willen samen met provincie Noord-Holland verkennen of daarmee PAS-melders gelegaliseerd kunnen worden. We zien wel mogelijkheden om de vrijkomende gronden van de stoppers extensiever te gebruiken. Naast minder

bemesting, vanwege afschaffing van de derogatie, zien we mogelijkheden voor zwaarder of aanvullend weidevogelbeheer. Om een hoogwaardige voerwinning te behouden denken we aan een mix van gangbare en extensief beheerde percelen, dat past bij de bedrijfsvoering van iedere individuele ondernemer.

Samenwerking

Om dit model te laten slagen is een sterke rol van de provincie nodig, die voldoende mandaat en geld moet hebben om snel te kunnen handelen in de grondmarkt. Met de eigenaren van de grond in het westelijke deel van de polder worden, met hulp van de provincie, afspraken gemaakt over langduriger vormen van pacht, zodat er ook echt geïnvesteerd kan worden in die grond.

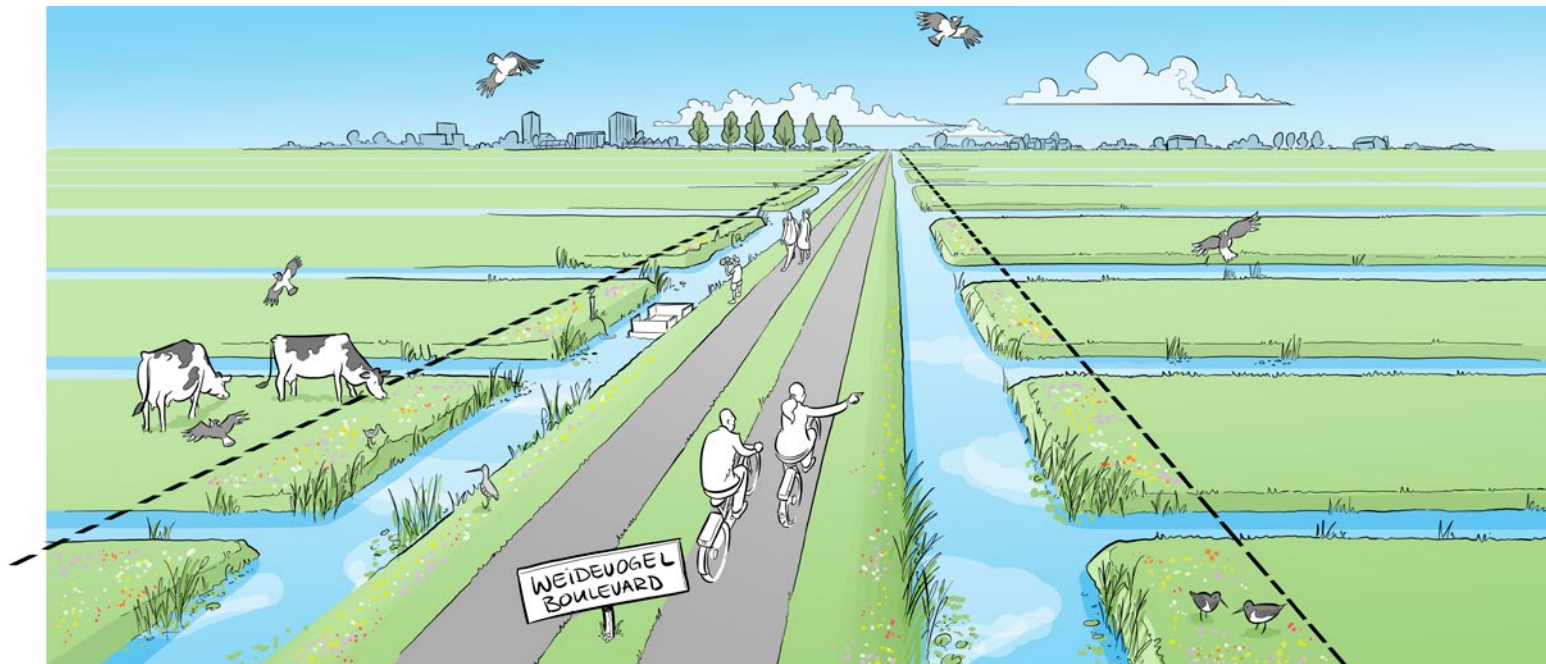
Door op deze manier de grond in de polder langdurig beschikbaar te houden voor de landbouw in het gebied zelf, kunnen er op het niveau van de polder slimme keuzes gemaakt worden over de beste plekken

voor extensiveren. We zijn ons ervan bewust dat we als boeren in de Bovenkerkerpolder op dit vlak meer moeten samenwerken. Het Agrarisch collectief NHZ kan en wil daar een belangrijke ondersteunende rol in spelen. Kavelruil zien we als een belangrijk instrument om deze processen op polderniveau te verbeteren. We zien graag dat de provincie Noord-Holland daar een ondersteunende rol in gaat spelen. Niet alleen met slagkracht op de grondmarkt en de inbreng van provinciale gronden in het gebied om ruilen van grond mogelijk te maken, maar ook in procesondersteuning.

2.5 Weidevogelboulevard versterken

Kruidenrijk grasland op de kopeinden van alle percelen langs de Middenweg

De Middenweg is nu al een mooie route om van weidevogels te genieten. Wij boeren willen het weidevogelbeheer graag in samenwerking met het Agrarisch collectief NHZ op een rendabele manier voortzetten. Verder zien we mogelijkheden om dit verder te verster-

ken door de kopeinden van alle percelen die aan de weg liggen in te richten voor weidevogels. Zo ontstaat een kilometerslange strook kruidenrijk grasland aan weerskanten, die extensief beheerd wordt. Hier wordt momenteel ook in samenwerking met het Agrarisch collectief NHZ aan gewerkt, met wisselende resultaten. Hoe flora en fauna hier aanslaan zal per plek verschillen. Inzaaien is dan ook een kwestie van uitproberen en kijken wat waar werkt. Ook hier geldt weer dat er een goede vergoeding voor de veehouders beschikbaar moet zijn.

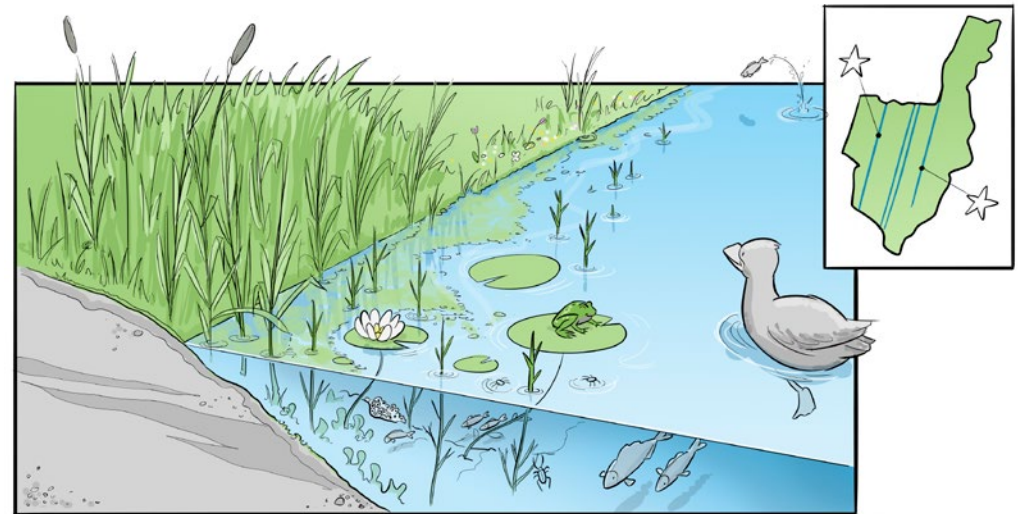
Beheer NNN

Verder willen wij als boeren een nadrukkelijke rol spelen in beheer van de huidige natuurgebieden (NNN: Natuurnetwerk Nederland) in de polder. We zien mogelijkheden om het beheer gericht op weidevogelbeheer en biodiversiteit verder te versterken. Via samenwerking met het Agrarisch collectief NHZ kan dit gecoördineerd worden. We willen geen nieuwe NNN-gronden in polder. Als dat onverhoopt niet anders kan, willen we die gronden zelf beheren.

2.6 Afkalving oevers stoppen, bufferstroken creëren en natuurgrond winnen

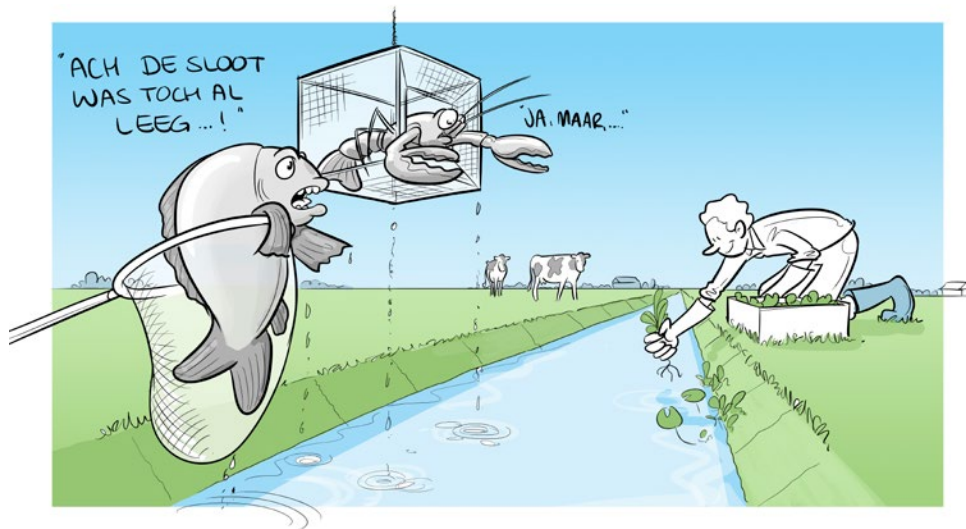
Langs de tochtsloten (de noord-zuidgeoriënteerde hoofdwatergangen in de Bovenkerkerpolder) is in de afgelopen decennia sprake van afkalving van de oevers. Hierdoor is landbouwgrond verloren gegaan. Het slib dat in de sloten komt zorgt er bovendien voor dat de waterkwaliteit achteruit gaat. De ecologische achteruitgang is het gevolg van verondieping en verhoogde nutriëntenbelasting door de aanwas van bagger en dun slib. We willen die afkalving voorkomen, en als het even kan zelfs verloren land terugwinnen, om vervolgens die oevers te benutten als natuurvriendelijke bufferstrook.

De afkalving gaan we tegen op een aantal verschillende manieren. Allereerst moet het waterpeil niet te veel schommelen door het jaar heen, zodat de slootkanten niet kaal komen te liggen en af gaan brokkelen. Op plekken met weinig ruimte en veel doorstroming

brengen we houten beschoeiing of gronddoeken aan. Waar ruimte is creëren we in de tochtsloten natuurvriendelijke oevers met een schuiner aflopende helling. Hier kan door onderwaterbeschoeiing en aanvoer van grond van elders de oever verbreed worden. Het waterschap onderzoekt of aanpassing van de profielen van deze tochtsloten voldoende doorstroming blijft geven in geval van piekbuien. De boerensloten die uitkomen op de tochtsloten zouden door het aanbrengen van klei op zowel de bodem als slootkant (zgn. kleikommetjes) verstevigd kunnen worden. Afkalving van de oevers van de boerensloten die uitkomen op de tochtsloten zou kunnen verminderen door het aanbrengen van klei op zowel de bodem als de slootkant (zgn. kleikommetjes), waardoor de oevers verstevigd worden. De vraag is wel wat dat doet met de waterinfiltratie van de sloot naar het perceel, en of daarvoor gebiedsvreemde grond mag worden aangevoerd. Dat willen we verder onderzoeken.

Om afkalving door drenkende koeien te voorkomen, leggen we op een paar plekken betonnen drinkplaatsen aan voor het vee, of als dat niet kan aparte drinkbakken in de weide. Bij het schonen van de sloten beperken we ons, samen met het waterschap, tot de slibrijke slootbodems. De oeverranden laten we ongemoeid.

Daarmee bedoelen we dat we oevers niet maaien en vegetatie de kans geven om uit de pioniersfase te komen. Zo houden we de natuurvriendelijke oevers in stand. Die oevers willen we onderdeel laten zijn van de verplichte bufferstrook die in de derogatiebeschikking vanuit de Europese Commissie staat opgenomen. Het Agrarisch collectief NHZ heeft toegezegd de beheervergoeding voor die twee meter randenbeheer in stand te laten.

2.7 Verbetering waterkwaliteit en ecologie sloten en slootranden

Een goede waterkwaliteit in de Bovenkerkerpolder is van groot belang, zowel voor het drinkwater voor vee, als voor meer biodiversiteit in de sloot. Er zijn planten in de sloot nodig als basis voor een goede waterkwaliteit. Wij boeren hebben daar zelf een rol in. De waterkwaliteit in de Bovenkerkerpolder kan beter, maar de invloed van de landbouw daarop is nihil. Dit is in de studiegroep Bovenkerkerpolder onder begeleiding van o.a. Gerard Ros (vanuit NMI gedetacheerd bij het Waterschap) vastgesteld. Chemisch gezien komen er vooral ongewenste stoffen uit andere gebieden via inlaten of kwel. De grootste uitdaging is de ecologische kwaliteit te verbeteren. Er is op dit moment een ongewenste wisselwerking tussen een

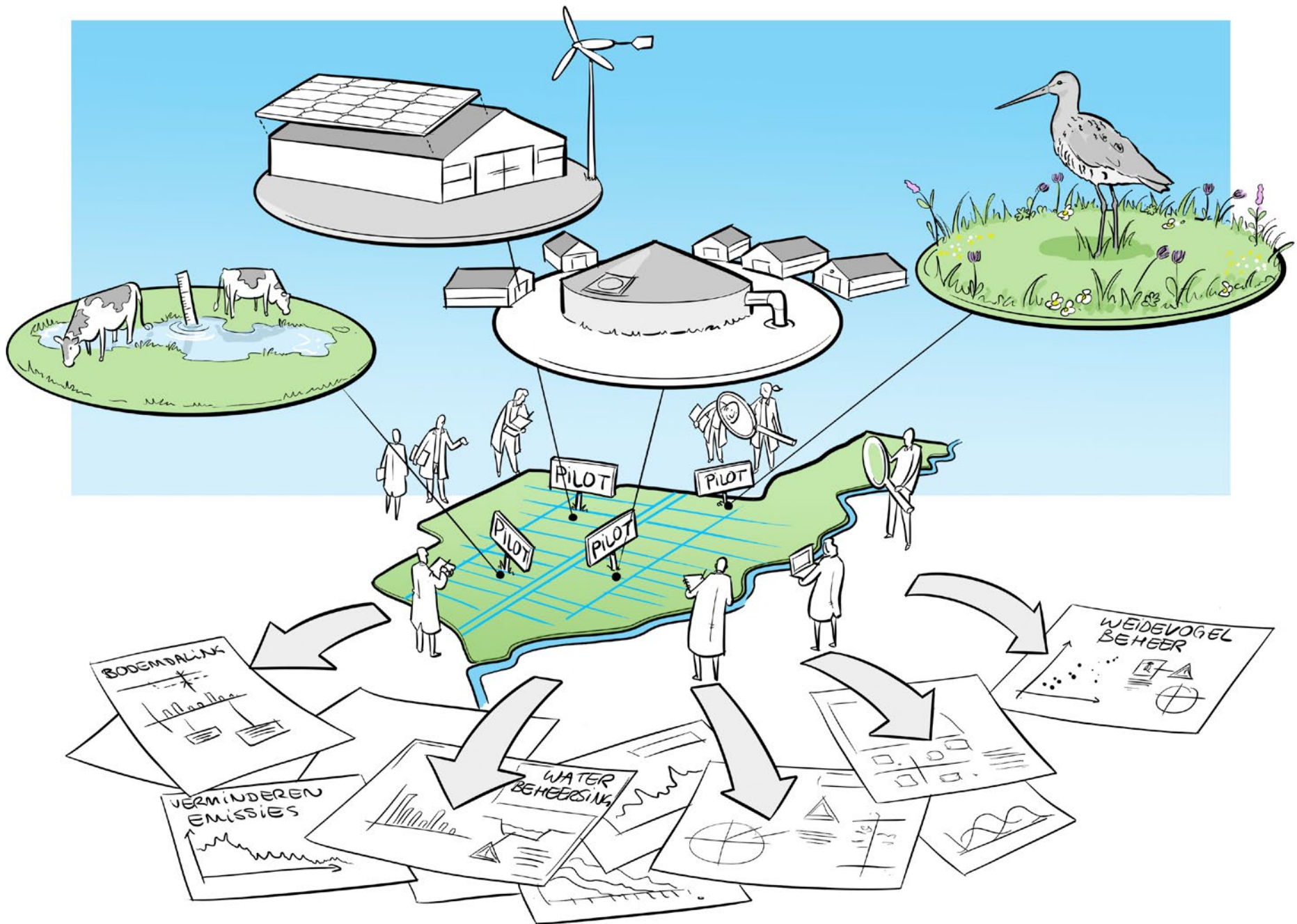
grote populatie rivierkreeften en karpers aan de ene kant, en afkalvende oevers aan de andere kant. Daardoor krijgen oeverplanten en waterplanten geen kans zich te vestigen en blijft het water troebel. Het begint met het terugdringen van karpers en rivierkreeften. Waterschap AGV start begin 2023 met het afvangen van karpers, en onderzoekt hoe dat uitpakt en of nazorg nodig is. Voor het beheersen van rivierkreeften heeft AGV nog geen maatregelen gepland in de Bovenkerkerpolder. De te leveren inspanningen zijn groot en duren lang. Het waterschap wil in samenspraak met het gebied naar andere oplossingen zoeken voor de kreeften en werkt mee aan oplossingen op landelijk niveau.

Vervolgens is het zaak om de oevers te stabiliseren en natuurvriendelijk te beheren, zoals aangegeven in paragraaf 2.6. Zolang de populatie van kreeften op een laag niveau kan worden gehouden, krijgen oeverplanten een kans om zich te vestigen, en de ecologische kwaliteit van de sloot verder te verbeteren. Natuurvriendelijke oevers zijn vervolgens weer minder aantrekkelijk voor kreeften dan kale oeverranden. Zo doorbreken we de ongewenste wisselwerking die er nu is.

2.8 Klimaat

In het Klimaatakkoord is afgesproken om de uitstoot van CO₂ door veenweidegebieden in 2030 met 1 miljoen ton per jaar omlaag te brengen. De uitstoot van CO₂ ontstaat bij oxidatie van veen en leidt eveneens tot bodemdaling. Waterschap AGV kijkt daarbij ook naar de Bovenkerkerpolder. De bodemdaling is vooral betekenisvol in twee gedeelten van de polder: de Bovenlanden langs de Amstel en de lagere gedeelten van de droogmakerij. Wij boeren willen graag meewerken aan het remmen van de bodemdaling en verminderen van de CO₂-uitstoot, maar we willen wel kritisch kijken en verkennen welke maatregelen relevant zijn in welk deel van de polder.

Op de laag gelegen veendelen in de droogmakerij wordt in het voorjaar tot diep in de zomer al door enkele boeren gewerkt met een hoger waterpeil. Verkend kan worden of een permanent hoger

waterpeil in dit gebied mogelijk is om de bodemdaling en CO₂-uitstoot te remmen. Wel moet het ingepast worden in de bedrijfsvoering van boeren in dit gedeelte. Het betekent namelijk dat we op deze gronden alleen nog extensief kunnen boeren. Als we er in slagen om grond van stoppers in de polder te houden en een goed kavelruilproces op te zetten (zie paragraaf 2.4) dan kan deze extensivering passen in het grotere geheel.

Op de Bovenlanden vergt opzetten van het slootpeil echter meer van de inpassing in onze huidige bedrijfsvoering. Het huidige peil is al hoog. Wij denken dat we hier daarom beter op zoek kunnen gaan naar maatregelen als waterinfiltratie of klei-in-veen.

Naast het verminderen van de uitstoot van CO₂ uit de veenbodems heeft de landbouw ook nog een landelijke taakstelling om de methaan- en lachgasemissies te verminderen. Uit de stukken van het Nationaal Programma Landelijk Gebied is af te leiden dat het gaat om ca. 25% reductie van deze broeikasgassen. Methaanemissie betreft vooral de stalemissies van melkveebedrijven (vooral door pensfermentatie en deels vanuit opslag mest). En lachgasemissies betreft vooral bodememissie ten gevolge van kunstmest, dierlijke mest en beweiding.

De boeren in de Bovenkerkerpolder willen graag een pilot opstarten om de methaan- en lachgasemissies te verminderen. Enerzijds door te verkennen of middels mestvergisting, al dan niet in collectief verband, een rendabele business case kan worden gemaakt (zie paragraaf 2.9) en daarmee ook de methaanuitstoot verminderd kan worden. Anderzijds door te verkennen in hoeverre een lagere kunstmestgift (eventueel in combinatie met gebruik van meer dierlijke mest) aansluit bij het extensieve weidevogelbeheer en past binnen een bedrijfsvoering. Daarmee is het mogelijk om de lachgasemissie te verminderen.

2.9 Energie produceren

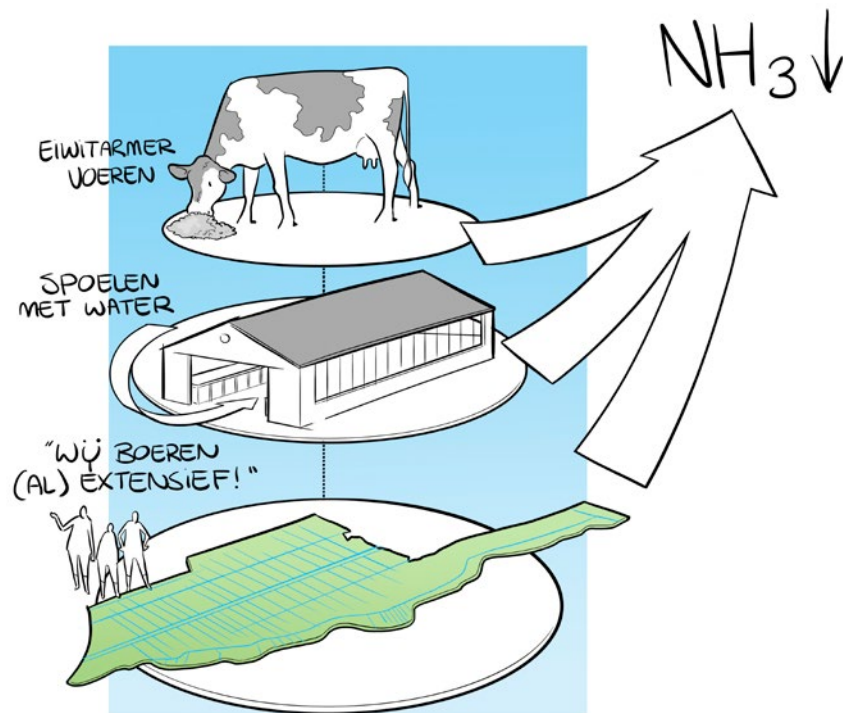
Wij willen ook producent van hernieuwbare energie worden voor de stedelijke omgeving. Daarmee dragen we bij aan een verdere

vermindering van de CO₂-uitstoot. Zonnepanelen op de daken liggen er al heel veel, en kunnen nog wat uitgebreid. We willen geen zonnevelden vanwege de weidevogels. Kleine windmolens van zo'n 15 meter hoog op het boerenerf moeten wel mogelijk zijn.

Een aantal veehouders heeft interesse in mono-mestvergisting. Dit dient een dubbel doel: duurzame energie opwekken en de methaanuitstoot verminderen. In een mestvergistings-installatie wordt namelijk met verse mest biogas geproduceerd, dat vervolgens in een WKK-installatie omgezet kan worden in elektriciteit en warmte of in een opwaarderingsinstallatie kan worden opgewerkt naar aardgas-kwaliteit. Het groene gas kan benut worden voor de oudere huizen in Amstelveen, als er geen andere optie is, of ingevoed worden in het algemene gasnet. Enkele honderden huishoudens kunnen zo mogelijk voorzien worden van groen gas. Wij boeren in de Bovenkerkerpolder willen graag een haalbaarheidsstudie doen naar de potentie van dit idee en kijken of dit plan een wezenlijke bijdrage kan leveren aan de economische basis onder de melkveebedrijven in de Bovenkerkerpolder.

2.10 Stikstof reduceren op polderniveau en in de stal

Wij willen binnen onze mogelijkheden bijdragen aan de nationale doelstellingen voor de reductie van stikstof. In de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) worden voor de landbouw richtinggevende emissiereductiedoelen voor ammoniak van gemiddeld 40% in 2030 (ten opzichte van de emissie in 2018) genoemd. De provincie Noord-Holland geeft aan dat in de nabijheid van de Bovenkerkerpolder geen stikstofgevoelig Natura 2000-gebied is gelegen en houdt voorlopig vast aan een gemiddeld reductiepercentage van 20% in 2030 ten opzichte van 2018. Het gaat hierbij zowel om de ammoniakemissie vanuit stallen (incl. mestopslag) als de emissie vanuit het veld als gevolg van aanwenden van dierlijke mest, toedienen van kunstmest en beweiding.

De veebezetting in de Bovenkerkerpolder is al extensief, en de afgelopen jaren zijn er al extra maatregelen genomen om de stikstofuitstoot te beperken, zoals het verdund uitrijden van mest en een afname in de veestapel. Een globale berekening geeft aan dat dit ten opzichte van 2018 al een reductie betreft van zo'n 10%. Omdat de derogatie vervalt, op enkele percelen minder bemest wordt in het kader van het weidevogelbeheer en de boeren willen experimenteren met minder kunstmestgebruik en kunstmestvervangers (zie paragraaf 2.8) kan de reductie in ammoniakemissie verder oplopen.

Aanvullend zijn er nog relatief eenvoudig te implementeren maatregelen. Die willen we als boeren verder verkennen om daarmee richting de gewenste reductiedoelstelling te gaan: 1) eiwitarmere voeren dat 5 tot 20% reductie kan opleveren² en 2) roostervloeren spoelen met

water, in ieder geval gedurende zes maanden, wat 10% reductie van de stalemissies zal opleveren. We kunnen daarmee voldoen aan de gewenste emissiereductie van de provincie Noord-Holland.

2.11 Ruimte voor nevenactiviteiten

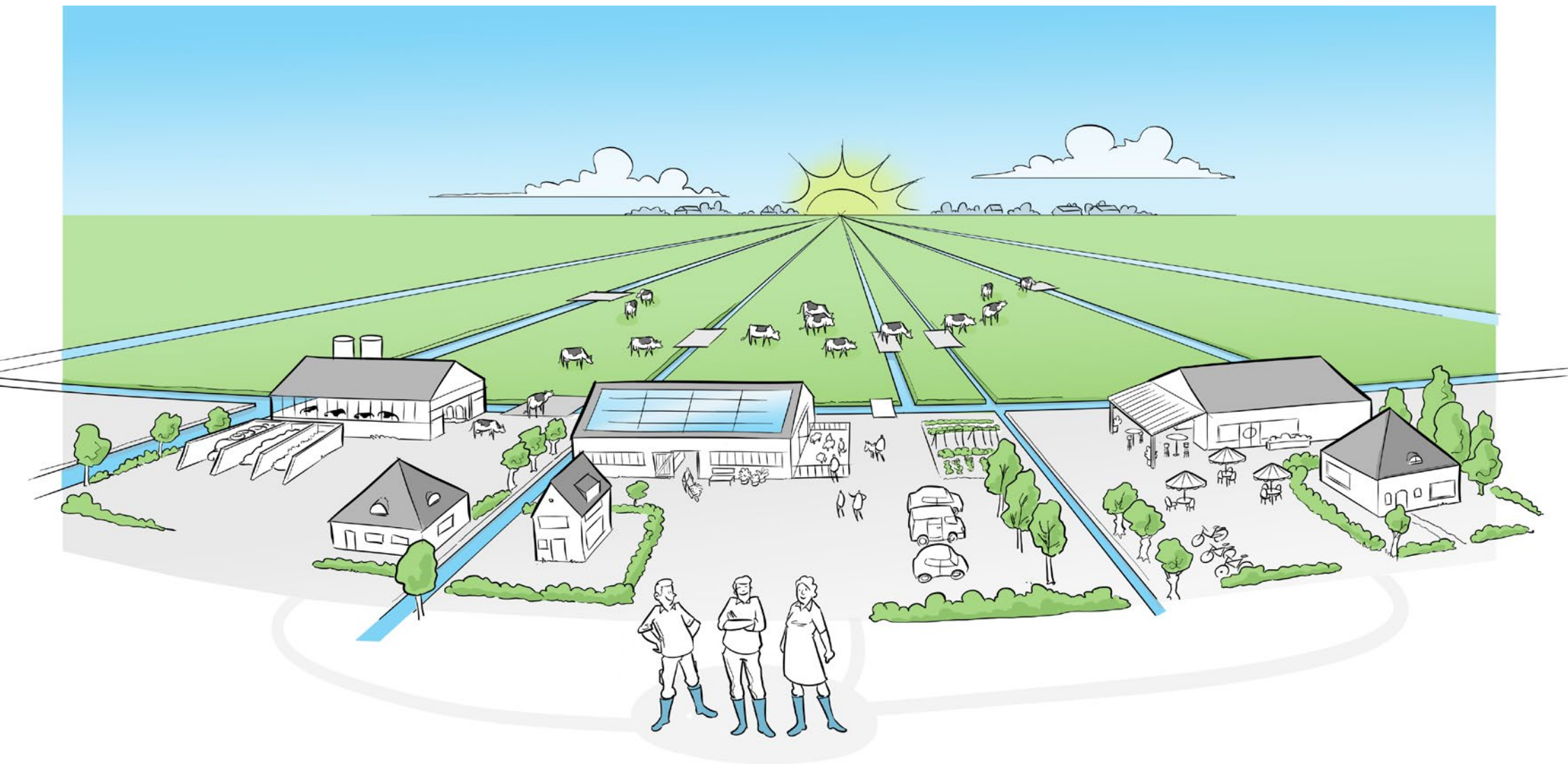
In de stedelijke omgeving is de verwachting dat de vraag naar zorg, recreatie, plattelandsbeleving en lekker en natuurlijk eten alleen maar toeneemt. De veehouders in de Bovenkerkerpolder spelen daar reeds op in met diverse nevenactiviteiten en willen daar in de toekomst op in kunnen blijven spelen. Voor veel boeren is het een wezenlijk onderdeel van het verdienmodel. Voor sommigen is het nu al, of wordt het in de toekomst zelfs het hoofdinkomen. Boeren willen graag dat de gemeente Amstelveen voldoende planologische ontwikkelruimte kan bieden voor nevenactiviteiten. Het gaat dan om activiteiten die bij uitstek passen bij de rust, ruimte en regelmaat van de boerderij en het landschappelijk karakter van de Bovenkerkerpolder. Ook kleinschalige woonprojecten op de erven moeten mogelijk zijn.

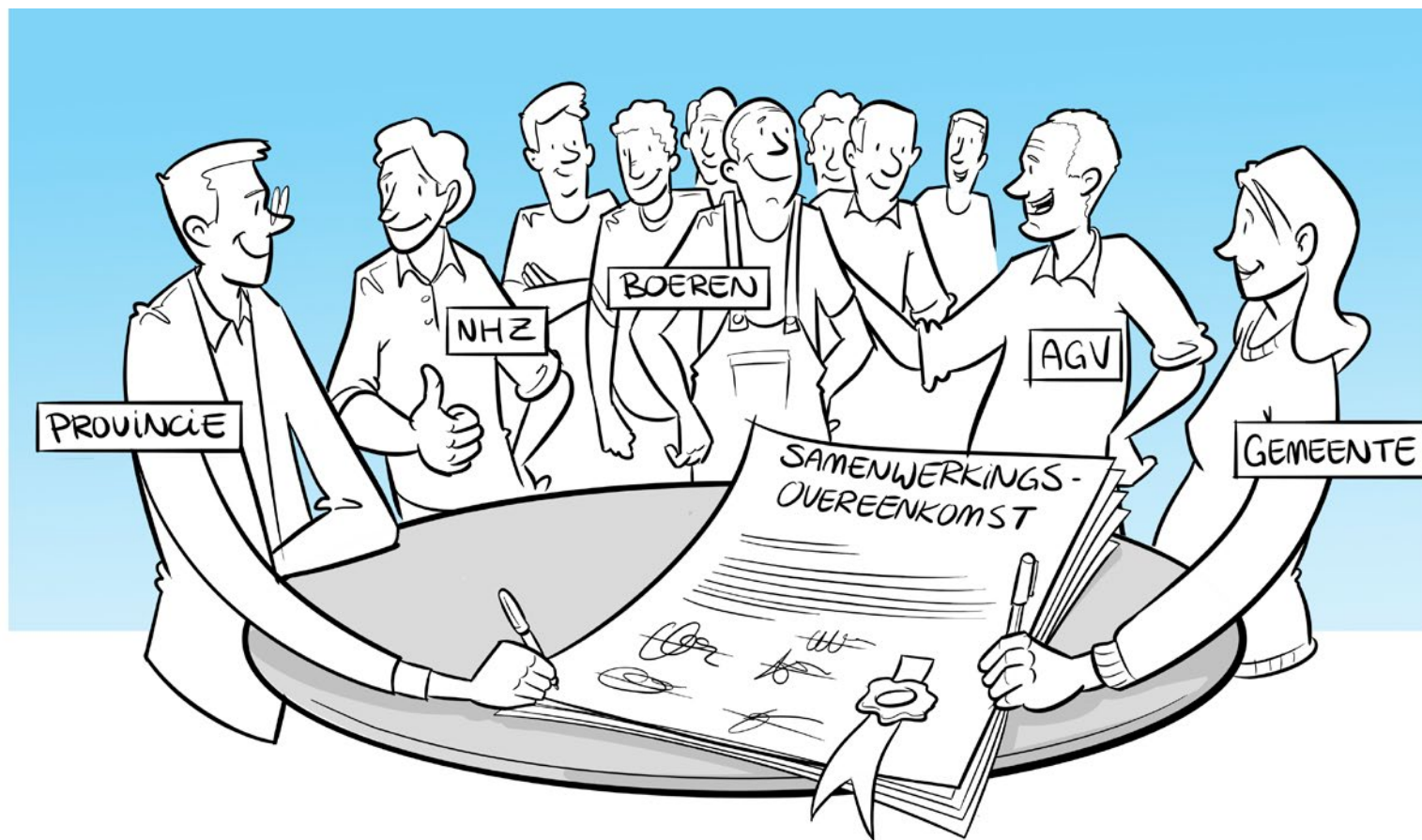
2.12 Een duurzaam bedrijfsinkomen

Toekomstgericht boeren kan niet zonder een volhoudbare bedrijfssector. De al tamelijk extensieve bedrijven in de Bovenkerkerpolder zullen een duurzaam inkomen moeten kunnen verdienen met een meervoud aan inkomsten, waaronder de melk. Een deel doet dat al door er een neventak, zoals kinderopvang, educatie, loonwerk, recreatie, zorg en agrarisch natuurbeheer bij te hebben, en de ruimte voor meer van zulke initiatieven moet blijven bestaan. De ligging van de polder midden in stedelijk gebied leent zich daarvoor. Dit betekent dat voor de beheers- en nevenactiviteiten die zorg dragen voor het behoud van de prachtige Bovenkerkerpolder ook een daadwerkelijk verdienmodel moet zijn.

Daarvoor zijn primair wij als boeren aan zet, maar we kunnen het niet alleen. We vragen overheden om ondersteuning en ruimte voor deze activiteiten, zoals compensatie voor waardedaling van de landbouw-

² De te behalen reductie met eiwitarme voeren geeft 1% reductie per gram RE/kg ds. Om een eiwitarme rantsoen te behalen op veengronden is waarschijnlijk ook een lagere bemesting/kunstmestgift nodig, hetgeen ook weer leidt tot vermindering van ammoniakemissies. Andere belangrijke knoppen waaraan gedraaid kan worden zijn krachtvoer met zo laag mogelijk eiwit, een andere grassamenstelling, de maaidatum en het inkuilmanagement.

grond bij extensiveren, aantrekkelijke vergoedingen voor agrarisch natuurbeheer, opzetten van nieuwe inkomstenbronnen zoals opwekken duurzame energie en toestaan van nieuwe activiteiten op het erf, of het mogelijk maken om oude stallen te vervangen door moderne.

2.13 Samen werkt beter

Gedurende het ontwerpproces zijn we als veehouders in de Bovenkerkepolder tot de conclusie gekomen dat we willen samenwerken om de opgaven, in het gebied waarin ze dagelijks werken, aan te pakken. We zien de huidige samenwerking in het Agrarische

collectief NHZ als de meest voor de hand liggende organisatievorm om de samenwerking makkelijker te maken en te versterken. Dit gaan we samen met het Agrarisch collectief NHZ verder verkennen. We kunnen daarin elkaars krachten beter benutten, het gezamenlijke belang beter vertegenwoordigen en zijn daarmee een serieuze gesprekspartner voor andere gebiedspartijen en overheden. Met als doel: het behoud van het huidige karakter van de Bovenkerkepolder; een groene oase in een sterk verstedelijkte omgeving met gevarieerd grasland waar weidevogels zo graag van houden en waar de veehouderij een toekomstbestendig bestaansrecht heeft.

3. De schop in de grond: van plan naar uitvoering

Boeren zijn doeners en willen niets liever dan 'de schop in de grond'. Dat kwam duidelijk als wens uit de gecombineerde Stuurgroep van De Boer aan het Roer en 'het zusje' Klimaatslim Boeren op Veen. 'Het doen' kwam ook naar voren in de ontwerpessies. Liever geen apart uitvoeringsplan, wél een uitvoeringsparagraaf (dit hoofdstuk 3) als gevolgtrekking en reflectie op het plan hiervoor. Één bestuurlijke intentieovereenkomst. Deze wensen hebben De Boer aan het Roer en Wageningen UR ter harte genomen.

Hoe agrariërs en gebiedspartijen de toekomst zien staat in het vorige hoofdstuk van deze toekomstvisie. Nu willen partijen zo snel mogelijk de plannen voor de toekomst realiseren: want iedereen wil ook na 2030 een vitaal en agrarisch platteland.

Veehouders uit de Bovenkerkerpolder beseffen dat zij bij de uitvoering van het toekomstplan andere partijen zoals overheden en uitvoeringsorganisaties nodig hebben. Uitvoering betekent ook samenwerken met anderen en een kwartiermaker die de realisatie coördineert. Het gedragen toekomstbeeld voor de Bovenkerkerpolder (in Hoofdstuk 2) vormt daarbij het vertrekpunt.

Wat we met elkaar geleerd hebben in het proces om te komen tot een toekomstplan voor de Bovenkerkerpolder gaan we komende maanden ophalen. Met deze leerpunten kunnen partners in andere gebiedsprocessen (bv. in kader NPLG) hun voordeel doen. En gebiedspartijen kunnen deze leerpunten meenemen bij de uitvoering van de onderwerpen uit de toekomstplannen van De Boer aan het Roer en andere gebiedsgerichte aanpakken.

Vanwege diverse redenen konden niet alle veehouders bij de ontwerpessies aanwezig zijn. Met deze agrariërs maken we individuele afspraken aan de keukentafel om hen bij te praten. De boeren uit de Bovenkerkerpolder zijn er trots op als één van de

eerste gebieden in Noord-Holland een gebiedsgerichte integrale uitwerking van de PPLG-doelen te mogen aanbieden. Hoofdthema's in het toekomstplan zijn een duurzaam verdienmodel, afkalving oevers stoppen in combinatie met bufferstroken creëren, ruimte voor nevenactiviteiten, energie produceren, klimaat en stikstof reduceren op polderniveau.

3.1 Wat nodig is voor uitvoering

Voor uitvoering van deze toekomstvisie voor de Bovenkerkerpolder is goede samenwerking en onderling vertrouwen cruciaal. Zijn deze twee succesfactoren aanwezig dan kunnen we volle vaart vooruit naar een nieuwe toekomst. Essentieel voor het vervolg is voortzetten van de samenwerking met partijen die bij de toekomstvisie betrokken zijn: provincie Noord-Holland, waterschap Amstel, Gooi en Vecht, gemeente Amstelveen, Agrarisch collectief NHZ en (mogelijk) de Stichting Beschermers Amstelland. En we willen goed afstemmen met het Rijk als eindverantwoordelijke voor landbouw en natuur. Het Rijk (ministerie van LNV) heeft met het IBP Vitaal Platteland een impuls gegeven aan De Boer aan het Roer. De leerpunten kunnen nieuwe gebiedsprocessen inspireren en verder brengen.

Ook nodig voor de uitvoering is een stevige bestuurlijke afspraak met partijen die in de uitvoering een rol spelen. Dat kan in de vorm van een intentieovereenkomst (IOK), ondertekend door bestuurders van organisaties die in de uitvoering van het toekomstplan een rol hebben. Het is belangrijk dat bestuurders hun steun uitspreken voor de rol van hun organisatie in de samenwerking. Zeker met de huidige druk op capaciteit en continuïteit van medewerkers is dit urgent. Maar ook vanwege de vierjaarlijkse verkiezingen van bestuurders, met de nodige wisselingen van de wacht.

Essentieel voor de uitvoering is een kwartiermaker: iemand die de uitvoering coördineert, de voortgang aanjaagt, partijen regelmatig bij

elkaar brengt, partijen verbindt, kennis deelt en de financiën voor de uitvoering verwerft en bewaakt. Wie neemt de regie van de uitvoering? Wij zien voor ons dat dit een partij is die het vertrouwen van de partijen in het gebied heeft en namens de samenwerkende partijen de uitvoering aanstuurt. Partijen uit de Bovenkerkerpolder zien de rol van onafhankelijk kwartiermaker goed passen bij het Agrarisch collectief NHZ.

3.2 Partijen nodig voor uitvoering

Boeren en gebiedspartners werken samen aan de vele acties en maatregelen die nodig zijn om het toekomstbeeld in deze toekomstvisie te realiseren. De uitvoering willen partijen gezamenlijk oppakken: voor het waarmaken van de ideeën zijn we namelijk van elkaar afhankelijk. Alleen dan komen we stappen verder! Het is slim en efficiënt om de meest prioritaire uitdagingen voor de toekomst in één keer en integraal op te pakken. Want thema's kunnen elkaar versterken. En het maakt de aanpak samenhangender.

Partijen die aan de lat staan om vanuit hun rol en verantwoordelijkheid specifieke activiteiten uit te voeren staan in tabel 1.

3.3 Hoe verder in uitvoering

Hoe zorgen we dat de activiteiten voortkomend uit de toekomstvisie ook daadwerkelijk gebeuren? Daar is bestuurlijk commitment voor nodig, liefst nog vóór de provinciale en waterschapsverkiezingen in maart 2023. Met bestuurlijk commitment regelen we mandaat van genoemde organisaties, maken we afspraken over gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de realisatie en financiering van de uitvoering, en organiseren we continuïteit en capaciteit. Een bestuurlijke intentieovereenkomst is daarbij een passende vorm. Inzet is deze in het voorjaar van 2023 formeel te ondertekenen (april 2023).

Tegelijk kunnen organisaties aan de slag om prioritaire acties en activiteiten in gang te zetten. Want snel handelen is nodig voor succesvolle uitvoering van de toekomstvisie. De boeren willen graag als eerste aan de slag met i) de afkalving van de oevers, natuurvriendelijke

oevers en wegvangen van kreeften en karpers om de biodiversiteit in de sloten te verbeteren (H2.6 en H2.7) en ii) het behouden en creëren van voldoende ontwikkelruimte in de polder om in de toekomst ook een duurzaam bedrijfsinkomen te kunnen genereren (H2.11 en H2.12).

Een handig hulpmiddel in de uitvoering kan een plan van aanpak zijn. Daarin maken de samenwerkingspartners duidelijk waarvoor zij aan de lat staan, welke financiering daarbij hoort en waar samenwerking met andere partijen nodig is. Maar ook welke activiteiten prioriteit hebben (bijvoorbeeld grondaankoop voor de Bovenkerkerpolder) en hoe de planning eruit ziet. Een gezamenlijke, onafhankelijke kwartiermaker kan namens de samenwerkende partijen de uitvoering coördineren. De wens van de gebiedspartijen is om daarvoor het Agrarisch collectief NHZ te vragen.

Bij het opstellen en uitvoeren van de toekomstvisie willen we gezamenlijk leerpunten en dilemma's benoemen: wat werkt wel, en wat niet? En hoe komen we tot een marktconform verdienmodel voor natuur- en weidevogelbeheer voor een steviger toekomstzekerheid van agrariërs? Dit om andere gebiedsprocessen die voortkomen uit het PPLG Noord-Holland verder te helpen.

Parallel aan de uitvoering willen boeren en gebiedspartners ook een leertraject aanbieden: hoe werk je succesvol samen, hoe ga je om met verandering, hoe kunnen we procedures en werkwijzen versnellen en beter afstemmen op klanten?

Het vertrekpunt bij het vervolg op de toekomstvisie is dat er om ons heen veel verandert, en we daar allemaal in mee veranderen. Alle gebiedspartners gaan aan de slag en passen zo nodig hun gebruikelijke werkwijzen aan: niet alleen melkveehouders/grondeigenaren, ook overheden, agrarische collectieven en maatschappelijke organisaties. Als betrokken partijen voldoende capaciteit en continuïteit inzetten, komen we tot succesvolle uitvoering. In goede samenwerking, en met een enthousiaste coördinatie.

Tabel 1. Specifieke verantwoordelijkheden en acties gebiedspartijen

Organisatie	Verantwoordelijk voor	Thema uit toekomstvisie
Veehouders, LTO Noord en NAJK	<ul style="list-style-type: none"> - Toekomstzekerheid - Waterkwaliteit - Ruimte voor nevenactiviteiten - Nieuwe energie - Klimaat - Stikstof reduceren bedrijfsniveau - Natuur- en landschapsbeheer 	<ul style="list-style-type: none"> - Verdienmodel - Afkalving oevers stoppen, bufferstroken - Natuur- en landschapsbeheer, zorg, etc. - Energie produceren - CO₂ en bodemdaling remmen - Beweiding, voermanagement - Weidevogelboulevard versterken
Agrarisch collectief Noord-Holland Zuid	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoering natuur- en landschapsbeheer (ANLb) - Begeleiding/kwartiermaking/ coördinatie van en advies over uitvoering gebiedsplan 	<ul style="list-style-type: none"> - Functieverandering grond - Waterkwaliteit in sloten (NVO's) - Biodiversiteit op land en in sloot - Versterken weidevogelbeheer
Gemeente Amstelveen	<ul style="list-style-type: none"> - Ruimtelijke instrumenten via bestemmingsplannen en Omgevingsvisie. - Planvorming en beheer openbare ruimte, groen en blauw, infrastructuur, verkeersveiligheid en ondergrond. 	<ul style="list-style-type: none"> - Snelle bestemmingsplan wijziging - Onderhoud groen (wilgen, bermen), versterken biodiversiteit, wegen infrastructuur (verkeersveiligheid), digitale infrastructuur
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht	<ul style="list-style-type: none"> - Watersysteem - Waterkwaliteit - Klimaatadaptatie/waterveiligheid - Klimaat en bodem(daling) 	<ul style="list-style-type: none"> - Oeverafkalving remmen, bufferstroken - Ecologie/biodiversiteit sloten (NVO's) - Waterberging (wateroverlast, -tekort) - CO₂ en bodemdaling remmen - Terugdringen van karper- en rivierkreeftpopulatie
Provincie Noord-Holland	<ul style="list-style-type: none"> - Toekomst bestendige landbouw - Aankoop grond (in uitvoering verder aanscherpen), faciliteren kavelruil (via Stivas) - Klimaat en bodemdaling - Natuur en stikstof (PPLG Noord-Holland) 	<ul style="list-style-type: none"> - Toekomstzekerheid (verdienmodel: marktconforme beloning diensten) - Extensief blijven, grond in polder houden - Klimaat: CO₂ en bodemdaling remmen - Stikstof reduceren
Rijk – LNV	<ul style="list-style-type: none"> - Eindverantwoordelijke voor landbouw, natuur en vitaal platteland - Toekomst bestendige landbouw met toekomstperspectief 	<ul style="list-style-type: none"> - Faciliteren veranderingen - Duiden perspectief boeren - Leerpunten gebiedsprocessen delen

3.4 Routing vervolg

De volgende stappen zijn nodig op korte termijn voor een vloeiende overgang naar uitvoering van de toekomstvisie:

- 1 Namens gezamenlijke gebiedspartners geschikte, onafhankelijke kwartiermaker aanstellen: februari t/m april 2023.
- 2 Intentieovereenkomst opstellen en ondertekenen: februari t/m april 2023.
Door alle grondeigenaren en gebiedspartners. Hier draagt De Boer aan het Roer het stokje over.
- 3 Starten prioritaire acties. Door kwartiermaker van de uitvoering samen met de verantwoordelijke gebiedspartner(s): februari tot juli 2023.
- 4 Kwartiermaker stelt plan van aanpak op incl. financiering: april tot juli 2023.

Bijlage 1: Cijfermatige onderbouwing landbouwperspectief Bovenkerkerpolder

Tabel 2. Kengetallen van de geregistreerde agrarische graasdierbedrijven (NEGtype 4) in de Bovenkerkerpolder voor diverse peiljaren.

Bovenkerkerpolder	2000	2010	2021
Aantal graasdierhouderijen (NEGtype 4)	32	30	14
Aantal melkkoeien	822	912	709
Aantal jongvee	700	765	420
Overige rundvee	172	185	161
Rundvee totaal	1694	1862	1290
Areaal in gebruik bij bedrijven (in en buiten BKP)	668	748	563
Gem areaal/bedr	21	25	40
Gem mk/areaal	1,2	1,2	1,3
GVE/ha (excl. overige rundvee)	1,6	1,6	1,5
GVE/ha (incl. overige rundvee)	1,8	1,7	1,7

Informatie is gebaseerd op:

- Landbouwtelling (CBS/RVO)
- Basis Registratie Percelen (RVO)

Tabel 3. Kengetallen gebruik agrarische grond in en buiten de Bovenkerkerpolder (peiljaar 2021)

	Bovenkerkerpolder (BKP)		Buiten BKP
	in gebruik bij bedrijven buiten BKP (ha)	in gebruik bij bedrijven buiten BKP (ha)	in gebruik bij bedrijven binnen BKP (ha)
Akkerbouw/tuinbouwbedrijven	25		45
Graasdierbedrijven	528		35
Totaal	553	140	79

Colofon

Opstellers en deelnemers

Deze toekomstvisie is het resultaat van een samenwerking tussen veehouders, wetenschappers en gebiedskenners:

- Fred van den Hoek, Kees Lambalk, Peter Könst, John Snelderwaard, Bart Wesselingh, Remco van Blaaderen, Rino van 't Schip, Marijke Schmitz, Frans van Vugt, John Joha en Cor Koster (agrariers ondernemers in de Bovenkerkerpolder)
- Jan Wesselingh (Gepensioneerd melkveehouder, nu betrokken inwoner)
- Gieljan Beijen (Agrarisch collectief Noord-Holland Zuid)
- Hans Buijze (Stichting Beschermers Amstelland)
- Rinus Hofs (Gebiedsecoloog - Adviseur Flora & Fauna, Gemeente Amstelveen)
- Janny Gerritsen (provincie Noord-Holland)
- Dick Jan Koster (PPP Agro Advies)
- Arjen Roelandse (Geohydroloog, Waternet/Waterschap AGV/ Acacia Water)
- Edo Gies (Wageningen Environmental Research), Joost van Rooijen en Bram Bos (Wageningen Livestock Research)
- Caroline van de Veerdonk (ORG-ID)

Daarnaast hebben de volgende personen een waardevolle bijdrage geleverd:

- Olivier Schutzelaar (Boer'n Buffel)
- Cathy Witteman en Jan Doerr (Provincie Noord-Holland)
- Arjan van Rijn (lid dagelijks bestuur bij waterschap AGV)

Opdrachtgevers en financiering

Deze toekomstvisie is tot stand gekomen in het project De Boer aan het Roer, de Hollandse Veenweiden vitaal & verbindend. Dit project is onderdeel van en wordt gefinancierd door het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland Hollands-Utrechtse Veenweiden, een initiatief van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). HDSR was voor de toekomstvisie Bovenkerkerpolder de gedelegeerd opdrachtgever namens dit programma, in nauwe samenwerking met het waterschap AGV.

Vormgeving

Jantine van den Top

Beeld

Atelier Kompas, Jeroen Meijer

Wageningen Environmental Research, maart 2023

www.deboeraanhetropveen.nl